

hier als
formeerde
vaak lijn-
is. Ook
sympathie
de Gerefor-
staats zijn
de begin-
recht te

sonderheid
pas ver-
den doctor
ANN over
er neder-
legging der
618/1619,
rukt werd.
historisch
in hetgeen

in Neder-
kerkrecht
wijst de
p den in-
tingen-ge-
is op onze
er ruim-
keurige
Acta der
teitsma en
provinciale
litteratuur
n, dat een
gte is met
en is het
n dus ver-
te Gerefor-
te Leiden
n daaraan
den geest,
n bezield,
n zullen
erk aan de
handboek
rijk zijn,
ten om in
is het juk
kerken te

ze schrij-
kerkelijken
te kennen
eende aan
e quaesties
punt een
ft aan de
van het
kerken is

de con-
erk slechts
t dat men
ntkerke",
als geheel
lijke kerk
laatselijke
de andere

127 uit-
tussen
erken be-
weer aan-
geven haar
synodaal-

enstaande
daar de
e Synode
ngsmacht
n niet te
n vreem-
de in ons
recht en
nd voor-
logen gaf.

gave van
d en den
geleverd

weer tal
met de
Bavinck
afdoende
e kerken

te ons.
92:
tegen de
voorman-
tetterdaad
ten late
id er aan
Liever
men zich
ware, de
n van de
s noodige
ogelijk te

die voor
raad ge-
n en een

neestand,
aar ver-
t woord

e onder
genoemd

openlijk
met zijn
eet om
wel het
gewor-

ders uit
meerde
rouw
lijdenis-
ten, dat

wij juist omgekeerd Prof. Lindeboom en
degenen, die het met hem eens zijn, ook al
is er verschil van inzicht tusschen hen en
ons, van ganser harte in onze Kerken
wenschen te behouden.

Indien er bij hen gedachte was om heen
te gaan, zou onzerzijds al de spankracht
der broederlijke liefde worden aangewend
om van zoo onheilge daad hen terug te
houden.

Onze liefde strekt zich uit niet tot een
deel, maar tot alle kerken, die Gods genade
uit de Hervormde Kerk heeft vrijgemaakt.

Kerk en Staat.

Onder de machtige problemen, waarvoor
het weer oplevend Calvinisme zich geplaatst
ziet, is wel een der belangrijkste, hoe de
rechte verhouding moet zijn tusschen de
Kerk en den Staat. De strijd, die niet
alleen ten onzent, maar ook in het buiten-
land gestreden wordt over Art. 36 onzer
belijdenis, toont wel, hoe diep dit vraagstuk
ingrijpt niet alleen in de kerkelijke, maar
ook in de politieke verhoudingen. Elke
poging, die gewaagd wordt om dit vraag-
stuk tot meerder helderheid te brengen, heeft
daarom aanspraak op onze waardeering.

Met belangstelling werd daarom door
ons kennis genomen van de dissertatie,
waarmede een der leerlingen van de Utrechtsche
Hoogeschool, de heer S. Schoch, deze
dagen tot doctor in de theologie promo-
veerde, en welke dissertatie tot onderwerp
had: *Calvin's beschouwing over Kerk en Staat*.

Een Calvinist is deze jonge doctor stellig
niet. Op het punt der Schriftertiek gaat
hij geheel mede met de nieuwere kritiek.
Op pag. 7 wordt klakkeloos, alsof hiertegen
noot tegenspraak was gehoord, als be-
wensen omtrent dat de Kerk niet moet
houden, eenparig te doen worden: dat is de
oorzaak, waarom 'k de volgende beschouwing
wensch te geven.

Met genoegen heb ik opgemerkt dat ook Haar-
lem 'A principieel niet is opgekomen voor het
"goed recht", of anders gezegd, dat het "recht
goed" is, dat dergelijke P. C. door Diakenen
wordt gehouden.

Ik zal mij dan ook niet bepalen tot bestrijding
of verdediging der P. C. maar door in alge-
meene trekken de historie der P. C. in vogel-
vlucht na te gaan, aantoonen, dat we haar niet
behooren te bestendigen op welken grond of om
wat oorzaak ook. De P. C. bestond reeds
voor dat de scheiding in 1834 plaats had, bij
Herv., Lutherischen, Roomschen en Joden. Voor-
bijgegaane toestanden, verloren besittingen of
rechten, die door de omwenteling in 1797 en
vervolgens, in het begin der vorige eeuw niet
meer in dien staat verkeerden, of gebandhaafd
konden worden, zijn de aanleiding geweest, dat
in 't algemeen genomen, aan bovengenoemde
Gezindten en ook aan de Joden vergunning
werd gegeven, tot vergoeding voor verloren in-
komsten straatcollecten te houden, op door
B. en W. bepaalde tijden en met vergunning
van dat college. Tengevolge daarvan heeft zich
het niet te loochenen verschijnsel voorgedaan,
dat men, wetende dat de zorg voor de armen
van eigen Gezindte gedragen werd door 't publiek,
daarop ging steunen; en daardoor alle eigen
verantwoordelijkheid en roeping verzaakende,
de barmhartigheid jegens broeders en zusters niet,
of zeer onvoldoende, beoefende als kerk, en
ten slotte zich in de vorige eeuw geholpen(?)
zag door de Armenwet.

Schaduwzijde van de P. C. was toen, dat de
laelde, de grootste factor in de barmhartig-
heid, te loor ging, en de roeping om zelf de
armen te helpen in een toestand van "Nona"
geraakte. Het staat vast, dat dezelfde uitwerking
zich ook in onze Kerken met betrekking tot
de P. C. heeft laten gevoelen, en nog gevoelen
doet.

Als een zaak van groote betekenis der P. C.
gold in het volksbesef, en ook bij regerings-
en bestuurskrachten, dat de Gezindten, en die
alleen, die in het bezit waren van publieke
rechten, zoals de P. C. er een is, rechten en
fietlijk recht van bestaan hadden en erkend
werden in de Staatsfeer. Vervolgens oefende
hier invloed de gewoonte, die machtige factor
in 't leven, die ons de dingen en 't doen als 't
ware tot een tweede natuur maakt, zó, dat ze
niet ons leven en beschouwing den geheel ver-
men; en de vraag uit het verstand en hart houden
die ons doet vragen "waarom?". Dit alles is
naar mijn overtuiging de oorzaak geweest, waarom
in de laatste helft der vorige eeuw, vooral in
de steden waar de P. C. bestond, vele Kerke-
raden zich lieten verleiden tot de aanvraag om
consent van B. en W. voor een P. C. Het be-
hoefde van onvernomen, om eigen armen te onder-
houden, was niet het hoofdmotief; maar de ge-
legenheid om door het hebben en houden van
een P. C. aan stad- en landgenooten te toonen:
ziedaar! ook wij de kleine, gesmaede en verachte
Kerk, ook wij hebben dezelfde rechten als
andere Gezindten, ook wij hebben bestaansrecht
in de Staatsfeer. Ge kunt het zien daaraan, dat
ook ons eenzelfde recht, als U gegeven is, wordt
gegend; wij zijn nu ook een lichaam waarmede
gekwonde, ze speelde ook hier een groote rol.
Dat doet ze nog. Lees Haarlem A's schrijven.
Was de P. C. iets ongeoorloofd? Is dat nu
ongeoorloofd?... Geld voor armen in te samen?
welken!

De armen kregen het er immers beter door,
ze kregen meer; een toeslag boven het gewone.
Is dat waar? Het zal de vraag zijn, maar niet
te min de gewoonte deed het niet als ongeoor-
loofd beschouwen.

Doch wat gaf men hierna prijs? Christus
eert eigen eer en roeping als lichaam van
Christus. Het is toch de eer van een lichaam,
en de eer van een lichaam, dat het hoofd zelf,
en door eigen leden, het lichaam verzorgt. Zoo
ook Christus; Hij zorgt zoowel voor geestelijke
als ook stofelijke behoeften. Hij kan dat doen.
Hij zal het ook doen. Hij doet het. Hij heeft
het beloofd, en zijne beloften vervult Hij. Het
is de wet van Hem voor ons Zijne Kerk. Wanneer
'k hier juist zie, is de P. C. dan bestaansbaar
en geoorloofd met Christus eer? met onze eer?
Juist omdat de Kerk daarin de wet van Christus
als Hoofd des lichaams schendt, is het ongeoor-
loofd, omdat we daardoor onze eer schande
aandoen en onze roeping laten te loor gaan.

Daarop is niet voldoende gelet. De begeerlijk-
heid bedult toen ter tijd het heilig woord van
Christus: "Ik zal U niet begeven".

Waarbij komt, dat we als Ger. Diaconie, door
de P. C. te aanvaarden, kwamen op de lijn

Slechts op een argument, door Dr. Schoch
te berde gebracht, kunnen wij hier nader
ingaan.

Dr. Schoch bestrijdt vrij scherp het ge-
voelen van Dr. Kuiper, dat Calvin's op-
vatting van de taak der Overheid tegenover
de regele voor een niet gering deel te
danken is aan de destijds heersche meening,
die bij alle kerken gevonden werd.
Calvin heeft zijn gevoelens volgens hem
rechtstreeks aan de Schrift ontleend. Maar
zoodra de vraag nu wordt gesteld, of Cal-
vin deze uitlegging der Hellige Schrift aan
het verleden ontleend heeft, dan wel daarbij
zelfstandig is te werk gegaan, antwoordt
Dr. Schoch onomwonden, dat Calvin bij
deze uitlegging "een kind was van zijn tijd".
Natuurlijk heeft Dr. Kuiper nooit er aan
gedacht te ontkennen, dat Calvin volkomen
ter goeder trouw meende, dat de Schrift
het dooden van ketters in sommige ge-
vallen eischte. Maar juist deze opvatting
der Schrift was bij Calvin een gevolg van
wat eeuwenlang door de Kerk was geleerd.
Feitelijk komt Dr. Schoch dus tot geheel
hetzelfde resultaat, alleen met dit verschil
dat hij den tusschenschakel uitdrukkelijk
vermeldt.

Schaalcollectes.

Na de quaestie van de schaalcollecte weder
aan de orde is gesteld, is het goed, dat
hierover van verschillende zijden licht opga.
Hoewel het onderstaande ingezonden stuk
wat lang is uitgevallen, willen wij toch de
opneming niet weigeren.

Publieke Schaalcollectes voor de Armen.

Niet om het schrijven van Haarlem A te
critiseren, vraag ik u een plaats, doch om over
de P. C. meer licht te laten schijnen. De be-
wuste overtuiging dat we de P. C. niet moeten
houden, eenparig te doen worden: dat is de
oorzaak, waarom 'k de volgende beschouwing
wensch te geven.

Met genoegen heb ik opgemerkt dat ook Haar-
lem 'A principieel niet is opgekomen voor het
"goed recht", of anders gezegd, dat het "recht
goed" is, dat dergelijke P. C. door Diakenen
wordt gehouden.

Ik zal mij dan ook niet bepalen tot bestrijding
of verdediging der P. C. maar door in alge-
meene trekken de historie der P. C. in vogel-
vlucht na te gaan, aantoonen, dat we haar niet
behooren te bestendigen op welken grond of om
wat oorzaak ook. De P. C. bestond reeds
voor dat de scheiding in 1834 plaats had, bij
Herv., Lutherischen, Roomschen en Joden. Voor-
bijgegaane toestanden, verloren besittingen of
rechten, die door de omwenteling in 1797 en
vervolgens, in het begin der vorige eeuw niet
meer in dien staat verkeerden, of gebandhaafd
konden worden, zijn de aanleiding geweest, dat
in 't algemeen genomen, aan bovengenoemde
Gezindten en ook aan de Joden vergunning
werd gegeven, tot vergoeding voor verloren in-
komsten straatcollecten te houden, op door
B. en W. bepaalde tijden en met vergunning
van dat college. Tengevolge daarvan heeft zich
het niet te loochenen verschijnsel voorgedaan,
dat men, wetende dat de zorg voor de armen
van eigen Gezindte gedragen werd door 't publiek,
daarop ging steunen; en daardoor alle eigen
verantwoordelijkheid en roeping verzaakende,
de barmhartigheid jegens broeders en zusters niet,
of zeer onvoldoende, beoefende als kerk, en
ten slotte zich in de vorige eeuw geholpen(?)
zag door de Armenwet.

Schaduwzijde van de P. C. was toen, dat de
laelde, de grootste factor in de barmhartig-
heid, te loor ging, en de roeping om zelf de
armen te helpen in een toestand van "Nona"
geraakte. Het staat vast, dat dezelfde uitwerking
zich ook in onze Kerken met betrekking tot
de P. C. heeft laten gevoelen, en nog gevoelen
doet.

Als een zaak van groote betekenis der P. C.
gold in het volksbesef, en ook bij regerings-
en bestuurskrachten, dat de Gezindten, en die
alleen, die in het bezit waren van publieke
rechten, zoals de P. C. er een is, rechten en
fietlijk recht van bestaan hadden en erkend
werden in de Staatsfeer. Vervolgens oefende
hier invloed de gewoonte, die machtige factor
in 't leven, die ons de dingen en 't doen als 't
ware tot een tweede natuur maakt, zó, dat ze
niet ons leven en beschouwing den geheel ver-
men; en de vraag uit het verstand en hart houden
die ons doet vragen "waarom?". Dit alles is
naar mijn overtuiging de oorzaak geweest, waarom
in de laatste helft der vorige eeuw, vooral in
de steden waar de P. C. bestond, vele Kerke-
raden zich lieten verleiden tot de aanvraag om
consent van B. en W. voor een P. C. Het be-
hoefde van onvernomen, om eigen armen te onder-
houden, was niet het hoofdmotief; maar de ge-
legenheid om door het hebben en houden van
een P. C. aan stad- en landgenooten te toonen:
ziedaar! ook wij de kleine, gesmaede en verachte
Kerk, ook wij hebben dezelfde rechten als
andere Gezindten, ook wij hebben bestaansrecht
in de Staatsfeer. Ge kunt het zien daaraan, dat
ook ons eenzelfde recht, als U gegeven is, wordt
gegend; wij zijn nu ook een lichaam waarmede
gekwonde, ze speelde ook hier een groote rol.
Dat doet ze nog. Lees Haarlem A's schrijven.
Was de P. C. iets ongeoorloofd? Is dat nu
ongeoorloofd?... Geld voor armen in te samen?
welken!

De armen kregen het er immers beter door,
ze kregen meer; een toeslag boven het gewone.
Is dat waar? Het zal de vraag zijn, maar niet
te min de gewoonte deed het niet als ongeoor-
loofd beschouwen.

Doch wat gaf men hierna prijs? Christus
eert eigen eer en roeping als lichaam van
Christus. Het is toch de eer van een lichaam,
en de eer van een lichaam, dat het hoofd zelf,
en door eigen leden, het lichaam verzorgt. Zoo
ook Christus; Hij zorgt zoowel voor geestelijke
als ook stofelijke behoeften. Hij kan dat doen.
Hij zal het ook doen. Hij doet het. Hij heeft
het beloofd, en zijne beloften vervult Hij. Het
is de wet van Hem voor ons Zijne Kerk. Wanneer
'k hier juist zie, is de P. C. dan bestaansbaar
en geoorloofd met Christus eer? met onze eer?
Juist omdat de Kerk daarin de wet van Christus
als Hoofd des lichaams schendt, is het ongeoor-
loofd, omdat we daardoor onze eer schande
aandoen en onze roeping laten te loor gaan.

Daarop is niet voldoende gelet. De begeerlijk-
heid bedult toen ter tijd het heilig woord van
Christus: "Ik zal U niet begeven".

Waarbij komt, dat we als Ger. Diaconie, door
de P. C. te aanvaarden, kwamen op de lijn

van Instellingen van Weldadigheid in den zin
der Armenwet.

Onmacht om eigen armen te ondersteunen
was niet en kon het hoofdmotief niet zijn.
Dat is logisch te bewijzen. De kerken
hadden reeds jaren zonder de P. C. zich staande
gehouden, en daardoor de energie zoowel der
gemeente tot offeranden der barmhartigheid
geprikkeld als den arme aangespoord om zich
zel zoo mogelijk door noesten arbeid en over-
leg te verzorgen, en niet ontdijdt tot een last
te worden. Was onmacht de oorzaak geweest,
dan hadden onze Kerken in de voorgaande,
zeg 35 à 30 jaren hunne armen verwaarloosd,
wat niet is aan te nemen als men let op de
toemalige getalsterkte en het sociaal gehalte.
De meeste stadskerken waren toen klein, en
toch in staat hun eigene noden te dragen.

De tegenwoordige tijd is er, om te bewijzen,
dat niet onmacht, maar de begeerte naar een
zekere erkenning door volk en magistraat, de
zucht om door anderen zijn lasten te laten dra-
gen, de oorzaken zijn, waarom men de P. C.
aanvaardt. Ik ken een gemeente (geen Ger.)
die jaarlijks pl. m. f. 1200 ontvangt, door de P. C.
en daarvan niets noodig zou hebben tot
armenverzorging, aangezien het getal verzorgden
zeer minimeert. Zoo verleidt deze collecte tot
iets onzedelijks, iets immoreels, en is derhalve
ongeoorloofd.

Toch heeft de P. C. jaren dienst gedaan, en
heeft men haar, onbewust van 't ongeoorloofd
en ongewettigde, gebruikt, totdat men, op dit
punt, zich begon te herzien.

Op Diaconale en Kerkenneds-vergaderingen,
op Diaconale Conferentie's kwam de vraag,
mogen wij Gereformeerden die P. C. houden?
Niet het minst kwam de aandrang waardoor
men tot die vraag kwam, uit het feit voort dat
de kerken in Doleantie van stonde aan in haar
plan van reorganisatie ook de roeping der Dia-
conie hielden hadden omschreven; waardoor zij
niet helderder bewustzijn en meer bejeld hun
roeping verstonden; en zoo ze al begeert waren
gewest naar een P. C., ze werden aanvank-
kelijk door de Overheid niet erkend en konden
de toestemming tot deze collecte niet ver-
krigen.

Ook uit den toestand waarin die Kerken
leefden, is het logisch te bewijzen, dat de P. C.
onnodig is, en moet het tot de overtuiging
leiden dat het motief van noodweer ontbreekt.

Het was dit voorbeeld der Ned. Gerf.
Kerken, dat leidde tot zelfcorrectie der Chri-
stelijke Gereformeerde Kerken, dat weer deed
opwaken het besef van eigen roeping en het
zoeken van Christus eer, en zoo aanleiding werd,
dat het vraagstuk P. C. op de agendums van
Cent. en Prov. Diacon. Conf. s. voorkwam.

Nog op de laatste gehouden Centr. en Prov.
Friesche Conf. werd ze behandeld of kwam ze
ter sprake.

Op de Centr. Conf. is ze noch door de Verg.
noed door de beide adviseurs aanbevolen; in
tegenwoordig De Teering veroordeelde haar prin-
cipieel, waargenomen door De. Donner geen bestrij-
ding stelde, maar alleen bij wijze van toelichting
in geval van noodweer, beter achte haar te
behouden, dan den arme te laten om-
komen.

Laat dit alles dan een prikkel zijn voor alle
Kerken, wier Diaconien nog P. C. houden om
daarmee te breken. De P. C. is voor Ger. Dia-
conien niet te verdedigen. Wie haar verdedigt
kan het niet principieel doen, doch alleen op
zeer kwestieuze gronden en met gekochte mo-
tieven.

De woorden "doet wel aan alle menschen"
moeten niet toegepast in omgekeerde orde op
onszelf, alsof er stond "laat aan U welken
door alle menschen." Men doe wat er staat.

Ook moet niet uit het oog verloren worden
dat in de P. C. gegeven wordt, niet qua Ge-
zindte, maar door 't publiek, waaronder allen
en alles is te begrijpen.

Ten slotte komt nog iets in aanmerking als
motief tot niet wederaanvraag. Alles heeft 'n
tijd onder de zon, vooral als 't uit mensche-
lijk vernuft of vinding is ontstaan. Zoo ook de
P. C. voor kerkelijke armen. 't Volk heeft er
genoeg van. 't Begint zoo'n beetje een bespot-
telijk iets te zijn, ene kerk die niet voor haar
eigen armen zorgt. 't Is iets uit de vorige
eeuw en als zoodanig heeft 't zijn tijd gehad.

De opbrengst is door velerlei invloed aan het
minderen, en ook door publieke behandeling
dezer zaak op onze Vergadering wordt het
toegevoerd publiek bekend er mee, dat wij
althans principieel die P. C. veroordeelen.

Immers, het *Utrechtse Dagblad* had den dag,
op de Vergadering van de Centr. Diacon. Conf. vol-
gende, reeds een uitvoerig verslag van de
Conf. dan later de kerkelijke bladen.

We moeten in deze kwestie niet onzen eigen
weg kiezen, maar gaan in 't aangewezen spoor,
op den rechten weg. Laat teminste niet om
eenige duizenden guldens Christus kerk bespot-
telijk gemaakt worden. Dan passe men liever
Christus woord toe: wie twee koeien heeft
desnoeds met wie geen heeft. Zooveel in ons
is moeten we bereid zijn af te staan van het
onze tot leniging van den algemeenen noed.

Weelde en gebrek mag niet, maar heeft ook
niet tegenover elkander te staan in Christus
kerk.

't Moge mooi schijnen, en goed zijn de ar-
men's winters iets extra's te geven; de moeti-
heid is er zeker vrijwel af, niet waar? als ge
zeggen moet: "maar 't is van ander geld." Dit
zeg ik niet tot Haarlem A, maar tegen
mazzel.

Wat betreft de P. C., ik meen te hebben
aangevoerd dat deze collecte een oneer is voor
Christus als ons Hoofd; een overtreding van
de wet dat zijn arme leden door Hemzelf, en
door ons zijn lichaam, moeten verzorgd worden.
Ik heb aangevoerd, dat zij ongeoorloofd is
omdat logisch is bewezen dat we er zonder
kunnen.

En tenslotte heb ik aangevoerd, dat ze in
strijd is met onze belijdenis, dat we met wat we
hebben en zijn, Christus behooren, en dus als
Kerk onze roeping moeten leeren verstaan en
betrachteren om Christus leden wel te doen.

Door afstand te doen van P.C. leggen wij
ons niet een last op, — wij behooven het ons
niet lastig te maken, — Christus doet het, en
Zijn last is licht.

Onze kleding.

I.

Het vraagstuk der kleding trekt in onze
dagen in niet geringe mate de aandacht.

De tijd is voorbij, dat alleen de dames
haar modejournales lezen, converseerden
over stof en snit van het te kiezen gewaad
en het den man schier als heiligschennis
werd aangereken, wanneer ook hij zijn
stem in dit vrouwenkapittel wilde doen
hooren.

Het zijn onze doctoren, die het eerst

gewaagd hebben dezen toovercirkel te
verbreken. Eeuwenlang had de mode op
dit gebied oppermachtig den schepter ge-
zwaaid, en onze mevrouwen en dienstboden
volgden slaafs, de een vroeger, de ander
later, de grillige luimen dezer meest despo-
tische macht. Hoe wanstaltig ook van
vorm, hoe onpractisch ook voor het dage-
lijksch leven, hoe nadeelig ook voor de
gezondheid de voorschriften dezer mees-
teresse mochten zijn, aan ernstig verzet
werd nauwelijks gedacht. Zelfs dan niet,
wanneer de vorm van het kleed maar al
te duidelijk verried, dat in deze wereld der
mode de toon meest wordt aangegeven door
de oneerbare vrouw, wier doel het is den
zinnelijken lust te prikkelen, en die daartoe
zelfs haar kleed, door God gegeven om
onze schaamte te dekken, in dienst der on-
kuischheid aanstelt stelen.

Thans is aan deze alleenheerschappij der
grillige mode een einde gekomen, en onze
doctoren hebben in naam der gezondheids-
leer medezeggenschap geëischt. De *rational
dress* in Engeland, de reformkleding ten
onzent, pogen een reformatie op dit ge-
bied te bewerken en zoowel bij de keuze
der stof als bij den vorm van het gewaad
de eischen der hygiëne tot hun recht te
doen komen. In onze steden vindt deze
beweging veld, en al kan men niet zeggen,
dat het oog door deze "rationeele klee-
ding" aangenaam wordt gestreeld, toch
verdiend het lof, dat de gezondheid niet
langer aan de ijdelheid wordt opgeofferd
en de mannen der wetenschap zich ook
met dit vraagstuk hebben bemoeid.

Intusschen legt dit ons den plicht op met
dubbel ernst toezicht te houden, dat thans
niet in naam der wetenschap op dit gebied
beginselen worden verdedigd, die met Gods
Woord in strijd zijn. Zoolang de kleding
alleen door de mode beheerscht werd, mocht
de Christelijke ascese waarschuwen tegen
te ver gedreven weelde, tegen het kleed,
dat de vormen niet bedekt maar onthult,
tegen de ijdelheid, die vooral bij de vrouw
zoo vaak in de zorg voor de kleding zich
openbaart; maar de dieper liggende begi-
nselen kwamen niet in het geding en verwe-
er op dat punt was dus niet zoo noodig.

Maar nu de mannen der wetenschap zich
met dit vraagstuk zijn gaan bezig houden,
geldt ook hier het *caveat consules*. De
wetenschap, zooals ze zich zelf niet zonder
pretentie noemt, gaat niet uit van Gods
Woord, rekent niet met de gegevens, die
Gods Openbaring ons ook op dit terrein
biedt, maar alleen met de empirie, met de
eischen der gezondheid, met wat de waar-
neming ons leert. Reeds daarin schuilt een
gevaar, dat nog grooter wordt, waar deze
zoogenaamde wetenschap ook op dit gebied
het dogma der evolutie tracht toe te passen,
en zooals nog onlangs Dr. Stratz deed, van
uit het evolutionistische standpunt den oors-
prong en de historie van het kleed tracht
te verklaren. Zoo wordt bewust en met
opzet op elk terrein des levens de conse-
quentie getrokken van een stelsel, dat lijn-
recht met Gods openbaring in strijd is en
daarom in zijn doorwerking voor heel onze
levensopvatting niet anders dan schadelijk
kan zijn.

Het verblijdt ons daarom, dat in *Refajah*,
het flink geredigeerde blad dat van onze
Christelijke krantenkringengestichten uitgaat,
ook deze quaestie aan de orde is gesteld
en onze Christelijke doctoren en pogen
hebben gewaagd, om uit Gods Woord
meer licht over deze vraagstukken te ver-
spreiden.

Gaarne voldoen wij dan ook aan den
wensch, dat de *Heraut* zijn meening zal
zeggen over enkele geschilpunten, die daarbij
aan de orde zijn gekomen en die meer op
theologisch dan op hygienisch gebied thuis
hooren. Natuurlijk ligt het niet op den weg
van de *Heraut* om daarbij voorschriften te
geven, hoe in het belang van den goeden
smaak en de gezondheid de kleding wezen
moet. Een afzonderlijke Calvinistische of
Gereformeerde mode in het leven te willen
roepen, zou een dwaasheid zijn. De Dooper-
sche richting neigt hiertoe. Om in alle
dingen zich af te zunderen en te onder-
scheiden van de wereld, kwam onder de
Mennonieten een eigen kleding voor man
en vrouw in zwang. Ook bij de Heralu-
ters is een bepaald kleed voorgeschreven
voor de weduwen, getrouwde vrouwen en
ongehuwde meisjes. Maar het Calvinisme
bestreed steeds deze Doopersche afsonde-
ring en de "Gereformeerde neepjesmuts"
hoort meer in de caricaturen, dan in het
werkelijk leven thuis.

Maar wel dient de vraag onderzocht,
welk licht Gods Woord ook over dit ge-
bied van het menschelek leven verspreidt.
Ook hier hangt zoo ontaaglijk veel af
van het uitgangspunt dat men kiest. De
kleinste afwijking in het begin, maakt dat
de lijnen, consequent doorgetrokken, tot de
grootste divergentie leiden. Reeds het
antwoord op vraag, waaraan de kleding
haar oorsprong te danken heeft, beslist
over een geheele levensbeschouwing. En
hoezeer de Gereformeerde voor de vrije
ontwikkeling der kunst ijvert en deze ook
op het gebied der kleding tot haar recht
wil laten komen, evenzeer als hij aan onze
doctoren de zorg overlaat, om te bepalen
welke kleding voor onze gezondheid het
meest doelmatig is, toch eischt hij, dat
ook op dit gebied in de eerste plaats ge-
rekend zal worden met de ordinantiën
Gods en deze noch ter wille van de hygiëne,
noch ter wille van het aesthetisch smaak-
gevoel op zijde zullen worden gezet.

Officiële Berichten.

Aan de Kerkeraden der Gereformeerde
Kerken in Zeeland.

De classe Tholen heeft in hare vergadering
van 12 November 1902 het volgende voorstel
aangenomen:

De classe, met leedwezen gezien hebbende,

dat de Generale Synode de Kerken niet in de
gelegenheid heeft gesteld, om een oordeel uit
te spreken over het voorstel der vier Profes-
soren, spreekt als haren wensch uit:

1. dat de benoemde Hoogleraren aan de
Theol. School inzake hunne benoeming voorals-
nog geen beslissing nemen, en
2. de kerken nog in de gelegenheid worden
gesteld om uit te spreken, of zij ook tot de
uitvoering van het voorstel der vier Professoren
wenschen over te gaan.

De classe Tholen zou, zoo ook andere classen
in Zeeland (gelijk Axel reeds deed) dit wilden,
gaarne medewerken, om in onze provincie een
uitspraak in dezen uit te lokken.

Namens de classe voornemd.

W. T. VAN DIJK, praeses.

A. H. VAN DER VEEN, scriba.

Bergen op Zoom, 12 Nov. 1902.

De arbeid onder de Hollanders te Essen
a. d. Ruhr.

Sedert de laatste opgave in de *Heraut* werd
door mij voor den arbeid te Essen ontvangen:
Van de Gerf. Kerk te Uithuizen f. 2.50; van
meij. C. J. E. G. te D. f. 2.50; van N. N. te
W. f. 10.00; van D. B. te Well bij Zaltbommel
f. 5.00; gecollecteerd in de Gerf. kerk te Ar-
nhem (B) f. 13.60. Hartelijke dank voor deze
gaven.

In dezelfde tijdruimte, waarin wij bovenstaande
gaven ontvingen, moesten we uitgeven f. 85.00.
Versterking der kas is dus niet overbodig.
Mogen daartoe de Kerken, die alle dezer dagen
eene circulaire ontvingen of zullen ontvangen,
als antwoord daarop ons met de toediening van
een flink bedrag verblijden! Ook broeders en
zusters bevelen wij den arbeid te Essen bij
den voortduur aan.

DS. G. RENTING.

Winterswijk, 11 Nov. 1902.

Buitenland.

Duitschland. De belijdenisschriften
der Gereformeerde kerk.

Dr. K. Müller, gewoon hoogleraar in de
Godgeleerdheid te Erlangen, heeft een geschrift
uitgegeven, waarvoor de Gereformeerde kerken
hem dankbaar mogen zijn. In een boekdeel
van 976 bladzijden heeft hij de authentieke
teksten van de belijdenissen der onderscheidene
Gereformeerde kerken uitgegeven, terwijl hij
aan elke confessie een historische inleiding laat
vooraangaan. In de laatste jaren heeft men door
ijverige nasporingen op geschiedkundig gebied
heel wat meer kennis omtrent de belijdenis-
schriften verkregen, dan bijvoorbeeld een halve
eeuw geleden. Wij leven in den tijd van bron-
nenstudie en van het nasnuiffen van oude
documenten waardoor het mogelijk wordt het
verleden opnieuw te laten spreken. In Dr. K.
Müller's werk spreken de kerken van de 16de
eeuw tot ons, en kunnen wij opmerken, hoe
die voor volgende eeuwen de banier der waar-
heid hebben weten omhoog te houden of...
hebben laten zakken.

De hoogleraar liet niet minder dan 58
teksten van belijdenisschriften, in IX groepen
verdeeld, in zijn boek afdrucken. Wij meenen
onten lezers geen ondienst te doen door de
namen der belijdenisschriften hier mede te
deelen.

I. Belijdenisschriften vóór Calvin. 1. Zwingli's
stellingen van 1523. 2. De Zürichsche inleiding
van 1523. 3. De Bernsche stellingen van 1528.
4. De leerartikelen van de Bernsche synode
van 1532. 5. De Oost-Friesche belijdenis van 1528.
6. *De Confessio tetra politana* van 1530. 7. De
Zwingli's *Fidel ratio* van 1530. 8. De Bazelische
belijdenis van 1534. 9.